

1. Benner s. Joh. Henr. / Diss. de gemitu Ecclesie
 suspirantis libertatem, Gissa 1737.
2. Berend s. Joh. Franc. / Diss. de primarij quibus
 dam officij Syriace virtutibus in
 quorundam N. T. locorum conspicuis, Halle
3. Bernholdi s. Joh. Paeth / Diss. de causis cur
 homo Christianus in hac vita ad perfectam
 sanctitatem pervenire non possit. Altorfi
 1738.
4. ——— Diss. de simplice typo Christi, Altorfi
 1740.
5. ——— Diss. de fidei formularum justitia,
 Altorfi 1737.
6. ——— Diss. de Christiana Ecclesia nomine.
 Altorfi 1731.
7. ——— Diss. de jejunio spirituali,
 Altorfi 1730.
8. ——— Diss. de salvanda per filiorum
 generationem inuliere. Altorfi
9. ——— Diss. de prudentia¹⁷³⁵ pastorali, Altorfi
 1737.

70
PARTICVLAM HISTORICAE THEOLOGIAE

H. E.

PROTEVANGELIVM PARADISIACVM

GENES. III. 15.

A STROPHIS ET PERVERSIONIBVS DO-
CTI CVIVSDAM PATRIS IGNATIANI

VINDICATVM

PRAESIDE

DOMINO

IOH. BALTAS. BERNHOLDO

SS. THEOL. DOCT. ET PROF. PVBL. PRIM.

H. T. TERTIVM DECANO NEC NON ECCLE-
SIAE ALTORFINAE ANTIST.

PATRONO AC PRAECEPTORE SVO

AETERNVM VENERANDO

DIE XVII SEPTIMBR. A. E. C. CIO IO CCXXXII.

AD DISPVTANDVM EXERCITII CAVSSA

PROPONIT

AVCTOR ET RESPONDENS

GEORGIVS LAVRENT. GOTTLIEB

REIZIVS

MARCOBREITA FRANCVS.

ALTORFII

LITERIS IODOCI GVILIELMI KOHLESII ACAD. TYPOGR.

VIRO
PRAECELLENTISSIMO AMPLISSIMO
CLARISSIMOQVE
DOMINO
M. IOANNI LEONARDO
LENZIO,

GYMNASII OERINGENSIS HOHENLOICI
RECTORI ET PROFESSORI CELEBERRIMO
EIVSDEMQUE SCHOLARCHAE
GRAVISSIMO

AVVNCVLO ATQVE PATRONO SVO
PERPETVO HONORIS ET OBSEQVII CVLTV
PROSEQVENDO

HOC
PIETATIS ET OBSERVANTIAE SVAE SIGNVM
QVA DECET MODESTIA

OFFERT ATQVE CONSECRAT
RESPONDENS.

Gebat Marcobreitae, quam patriam veneror, civis honestus, DANIEL WERNERVS, pellio, qui iuuenis in peregrinatione sua, pontificiorum seductus blanditiis, ut aiebat, apud Alfatos, veritatem Evangelicam deseruerat, sed per B. BEBELII, Theologi quondam Argentoratensis famigeratissimi, conciones et libellos elencticos, quibus legendis multam dabat operam, errorum convictus, et salutari poenitentia ductus, se nobis iterum adiunxerat. Hic ad suos in patriam reversus nihilominus uxorem ducebat e Romano-Catholicorum coetu, cui Margaretae Oeffneriae nomen erat, et illam adhuc sponfam, in Monasterium Capucinorum Oxoniense, Breirensibus vicinum, ubi noxas confiteri sueuerat, comitabatur, a nonnullis Patribus, Monachis, religionis causa, vehementer sollicitatus, quibus autem sic respondit ac satisfecit, ut tandem senex quidam gravis et integer ei quasi in aurem diceret: Bene sentis, mi fili, DEVS te seruet et confirmet in fide tua! Sic igitur ex pugna victoriaeque testimonio factus animosior, admodum constantem se deinceps praebuit in sacris Evangelicis, et multas uxoris cohibuit superstitiones. Tandem u. tabe confectus obiit Ao. 1709. d. 8. Iun. Aet. XLIX. Bonum hunc virum in morbo, qui diurnus admodum erat, optimus Parens meus, M. Io. Adam. Leonh. Reizius, Pastor loci, non raro visitavit, quod m. d. 17. Dec. 1708. factum, ubi simul accidit, ut eodem tempore pontificiam eius uxorem inuideret Iesuita quidam Herbipolensis, nomine Franciscus Haimb, Sesslacenensis, autor Schvvarzenbergae gloriose (licet haec fratris Ioh. Henrici Haimb, I. V. Cand. prae se ferat nomen) Vir aetate florida, 30. circiter annorum, doctus et modestus, cui dictus pellio, varia de religionis christianae

stianae capitibus cum patre meo placide differenti, praesertim in Articulis de iustificatione, sanctorum inuocatione, certitudine salutis &c. ita contradixit, ut hominis plebei notitiam et soliditatem non solum admiraretur genitor, sed et potissimum aduersarius, pietistam cum uideri dicens. Hunc uero non parum uulgatae uersionis Bibliorum laudes decantantem, statim ex Gen. III, 15. refellere parens dilectissimus allaborauit, rationesque suas breuissimo deinde epistolio, cuius tamen exemplum haud asseruauit, reperebat; unde sequentes Epistolae responsoriae Docti patris Ignatiani natae sunt, ad quas, antequam responsum acciperet, ut mihi narratum est, MOLZHEMIVM abire iussus, fato praemature, mundanis rebus ibidem ualedixit.

1.) Epistola prima, eademque breuior, ita habuit:

Eximie, Doctissime ac plurimum venerande Domine! In ipso Archi-Satrapae Schvvarzenberg. hesternum ad aedes nostras accessu Dominationis suae amicas litteras accepi, ex quibus collegi, Dominationi suae placere cognoscere חרנום siue hebraicam nuperrime uentilati textus explicationem. Adiecissem eam in praesentibus, nisi praefatus Dominus tam in prandio, quam in coena nobis praefens calamo nostro obicem posuisset. Accedit, quod hodie summo mane, commodam nactus occasionem, rhedam nempe aulicam Herbipolensem ad pristinam meam stationem Herbipolim auocor; ubi, si Dominatio sua, pro suo in me affectu, ueniam dederit, ad omnia, quae in suis ad me postremis nosse placuit, respondebo. Spondeo insuper, me cum eodem responso Dominationi suae, iuxta datam fidem, missurum esse Schvvarzenbergam gloriosam, qui de reliquo, Dominationis suae permaneo

servus addictissimus

פראנקסקום היים

P. S.

P. S. Folia, quae sua Dominatio heri cum litteris mihi transmittere placuit, Herbipoli perlegam, eaque perlecta, cum responso, quantocyus remittam.

In hisce litteris tria notanda veniunt:

1) Virum alias eruditum fontes Ebraeos; ad quos parens meus prouocauerat, uelut alii loquuntur, textum masorethicum, qui punctis gaudet, confundere cum תרגום, seu interpretatione chaldaica, quae non unius generis habetur, sed varia. Vid. de תרגומים Hauemanni Wegeleuchte in Append. p. 588. sqq.

2) Latinitatem eius non imitandam esse, praesertim in istis loquendi modis: Dominatio sua; quae in suis ad me postremis nosse placuit (pro significare); et, quae sua Dominatio mihi transmittere placuit.

3) Per folia transmissa nihil aliud intelligi, quam Disputationes academicas Patris mei.

II) Epistola Iesuitae altera, et quidem hebraice scripta, litteris rotundis et vulgo Iudaeorum usitatis.

Quam litteris quadratis nunc exprimimus, maioris euidetiae causae:

”
היי

אליך שלום וחיים וכל טוב אהן אדון רייך נשלוח שלחתי
 על ירך אדון החכם אהובי האלוף רייך אשר זעל תרגום
 בכראשית מעשה יד הנקיה אשר ככה נקרא ואיכה אשית
 בינך ובין האשה ובין זרעך ובין זרעה הוא ישופך ראש
 ואתה תשופנו עקב: אחד ביום שאלתי אותו אבקש: הא
 בהא תליא את מענה לשון על ספרי אשר מראה אותך:
 לסוף יפתח האלאת ארכות השמים וירק ברכה עד בלי
 די לך ולכל בן ביתך נתתי
 זוב

A 3

בוורצבורג לערב שבת יום טוב לא יום שבת אנה
 פראנקיקום היים
 המלמד חכמה האלהות מחבר יהושע

Postscriptum exhibet epistolium Germanicum; iuxta vulgarem scriptionem Iudaeis usitatum, ac ita sonat: Ich schicke hier zugleich Ihrer Herrlichkeit die Historie von Schwarzenberg/ für die mir übersendete Sepharim (Bücher/ oder Schriften) welche/ wenn ich werde gelesen haben/ werde ich meine Antwort darüber schicken:

At ipsas litteras, quae praecedunt, idioma hebraico conscriptas, et variis, qui legerunt, non eodem plane modo intellectas, nos ita reddimus:

Iehova
 Vita mea.

Pax TIBI et uita, et omne bonum, (אהן) quid sibi uelit, nescio, non nemo uertebar, huius; at ego crediderim, uel legi debere כהן, quia א et ב eodem fere modo pingere solebat autor uel אדני הנכבד honoratissime Domine REIZI.) Studio ad TE transmitto, Vir doctissime, carissime mi Do-

mine Magister REIZI, אשר נצל, cuius memoria iustitiae sit benedicta, Targum Genesios emendatius manuscriptae, in quo sic (hoc modo) legitur: Et inimicitiam ponam inter te et inter mulierem, et inter semen tuum, et inter semen eius, hoc (iuxta vulg. ipsa) conteret tibi caput, et tu conteres illi calcaneum (iuxta vulg. insidiaberis calcaneo eius.) Iamque unum mihi expeto, et exspecto (nam alterum ab altero pender) responsionem, ad epistolam meam, quam ostendo tibi (nonnemo transtulit: quid videatur Tibi?) Caeterum aperiat DEVS fenestras coeli, et depluat (effundat, exferat) benedictionem quam copiosissime tibi, et omnibus domesticis

ficus tuis (filiis in domo tua.) Dedi Würzburgi (Herbipoli)
circa vesperam Sabbathi, die Festo (bono) 21. Decemb. 1708.

FRANCISCVS HEIM, Doctor Theologiae
(sapientiae diuinae) ex Societate Iesu.

Inscriptio:

לעיר מארקברייט
ליד ארון חכם ונבון איש
מלא חכמה האלוף כמר יוהן אדם
לינהרר רייץ יעו
ופנין

Hoc est:

Ad urbem *Marckbreitt.*

Ad manum (manus) Domini sapientis et intelligentis
(prudens) Viri, doctissimi Domini Magistri Iohannis Adami
Lenhardi REIZII.

Abbreviaturarum prior *יעו* significat *ישמרהו צורו ונאלו*
custodiat eum rupes eius et redemptor eius, i. e. QVEM

DEVS SERVET; posterior *ופנין* legitur *ישכנו ופרץ גדר*
נחש qui ruperit sepem, cum mordebit serpens, h. e. PE-
REAT QVI RVPERIT LITTERAS. Vid. Buxtorf. institut.
epistol. cap. 6. p. 60. et de Abbreviatur. p. 86.

Nunc liceat pauca quaedam ad istas litteras, parenti meo
sub ipsas ferias natalitias bene redditas, obseruare:

Primo laudem haud exiguam meretur singularis viri
humanitas, comitas et modestia, quae partim ex piis votis,
partim ex honestis titulis parenti meo consecratis abunde con-
stant; licet vox *כמר*, quam transtuli feruidus, etiam subdola
videri possit, tanquam singularis, a *כמרים*, quo no-
mine

mine sacrificuli Baalitici (die Baals-Pfaffen/) olim notabantur. Conf. 2. Reg. XXIII, 5. Soph. l. 4. Hof. X, 5. Ni sic

abbreviatura כמר q.d. honoratissimi Domini Magistri. Deinde nemo non cognoscit, eruditum hunc patrem Ignatianum, praeter communem ordinis sui morem, in litteris hebraicis non omnino nullam operam posuisse, bonosque iam fecisse progressus.

III. Litterae latinae prolixiores, et malae causae patrociniū agentes, cum stricturis interlinearibus, e Schedis paternis, hincinde collectis.

Vix vigesimo primo huius ad terminum meum hic Herbipoli perueneram, cum continuo Dominationi suae, Haec loquendi scribendique ratio minus latina merito Scholis Monachorum relinquitur, haud imitanda.

Quoad explicationem textus Hebraici מבראשית inter nos ventilati, gratificari volui. Priusquam uero calamum applico, Dominationi tuae omnem felicitatem in instantibus Festis apprecor.

En nouum humanitatis & amicae mentis indicium!

Malleque, dum de Hebraicis praesens controuersia agat, Hebraice potius, quam latine scribere.

Hoc ostentationem & iactantiam sapit.

Ne uero contra legem litterariam in Dominationis suae ad me amice datas peccasse arguar, enim Latino Latinus ero, cum pelasgo pelasgus, cum Syro Syrus, cum Hebraeo (si tamen ad id requisitus fuero) Hebraeus.

Ista uero nimium turgida videntur & plane Thraonica! saltem specimen in litteris ante descriptis eruditionem, qua litteraturam Orientis, non adeo profundam & solidam arguit.

Immiscebo nihilominus subinde Hebraici nonnihil, quin paruam epistolam Hebraicam adiungam, quae tamen, ne sapiant ostentationem, aut explicatio subiuncta (nimium locorum

corum biblicorum, in sqq. allegandorum) aut paruitas excusabit.

Quasi longiores litteras nemo possit intelligere.

Porro authores, quibus calamus noster innitur, uel Augustanae, uel reformatae confessionis amatores erunt. Ita nimirum ex contrariis ueritas magis patebit, qua suffragante,

Hic apprime fallitur & fallit bonus Pater.

tandem quod petitur, aggredior.

versus 15. Capit. 3. Genes.

וַיִּבְרָא אֱלֹהִים בֵּינָךְ וּבֵין הָאֲשֵׁה וּבֵין זָרְעֶךָ וּבֵין זָרְעָהּ הוּא
 יְשׁוּבְךָ רֹאשׁ וְאַתָּה תְּשׁוּפְנוּ עִקְבָּךְ

Hic in describendo ter attentionem debitam non adhibuit; nam יְשׁוּבְךָ loco כ, requirit פ; ה in אַתָּה poscit Dagesch, & sic etiam נ in תְּשׁוּפְנוּ ut hic impressum illud

uides. *πρωτον* *Ἰουδας* autem residet in eo, quod pronomini, הוּא, Chirek paruum subiicit, cum tamen codices punctati, siue manu siue typis exarati, tantum non omnes, saltem optimi quique, habeant הוּא, per Schureck, adeoque sine dubitatione masculinum, quod etiam LXX. Interpp. reddiderunt, *αυτος ου τηρησει κεφαλην*.

2. 7. 2.

Vulgata nostra legit hunc textum ita : Inimicitias ponam inter te et mulierem, et semen tuum, et semen illius, ipsa conteret caput tuum, et tu insidiaberis calcaneo eius.

Verbum insidiari hic nimis ieiunum est ac sterile, nec sensum diuinum exhaurit, nam serpens infernalis non tantum insidiatus est Christi calcaneo, sed ipsam illi mortem, qua humanam naturam, per suam lationem intulit. Es waren also keine bloße Insidiae, sondern ein wirklicher und tödtender Ferssen-Stich; nam *χρειςος καταταδεις σαρχι*, 1. Petr. III, 18,

B

Tota

Tota Disputatio in praesenti textu uersatur circa tria
haec uocabula: **הוא ישוכך תשפנו**

Hic iterum **ישוכך** per כ scriptum est indecenter,
quae proinde explicamus, **הוא** debet ita legi, ut sumatur
pro

Sed ipsum hoc, hoc, hoc inquam, est *επιρροή*, quod asseruisse
non sufficit; probari potius debuit firmis argumentis.
Auctor quidem uideri uult istud facere; uerum aliud
agit, nihilque minus praestat, quam ut caput quaestio-
nis tangat & firmet. Attende modo; nam ita pergit:

Usi saepe fieri pater

I. ex c. 2. v. 12. **הָאָרֶץ הַזֶּה**, ubi ita legitur: **מְבְרָאשִׁית**,
terrae illius, prout habent Biblia Hebraica Vitembergae An-
no 1586. impressa, et alia multa Biblia.

II. Genes. c. 3. v. 12.

וַיֹּאמֶר הָאָדָם הַאֵשֶׁה אֲשֶׁר נָתַתִּי עִמָּו הִוא נָתַתִּי לִי

Et ait homo, mulier, quam dedisti mihi, ipsa (pro ipse) de-
dit mihi.

Mirari satis nequeo uitiosam descriptionem horum uerbo-
rum; siquidem non semel, sed ter in tribus uerbis erra-
tum est enormiter. Nam 1.) posuit **נָתַתִּי** pro **נָתַתָּה**.
2.) **עִמָּו** pro **עִמָּוִי**. 3.) **נָתַתִּי** pro **נָתַתָּה**. Neque uide-
re possum ullo modo, si uel Argo perspicacior essem, quod
ipsa pro ipse ponatur, ut ille somniavit; est enim **הוא** pro

היא femininum, & tale nomen **אשה** requirit.

III. Genes. 12. v. 13. **יפה הוא מאד** pulchra ipsa valde.

uersu 14. haec leguntur.

IV. Genes. 14. v. 7. **וַיֵּשְׁבוּ וַיִּבְאוּ אֶל-עֵין מִשְׁפַּט הוּא קָדֵשׁ**
uersique sunt, et uenerunt ad fontem Mispbat (potius,
Mischpat,) ipsa est Cades.

V. Genes. 17. v. 14. **וַנְּבְרָתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַזֶּה מֵעַמִּיהָ** Et ex-
cidetur anima illa de populis.

Mo-

Melius : de populis suis, vel de populo suo.

VI. Genes. 20. v. 2. וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אַחְתִּי הִיא

Et dixit Abraham ad Sara, uxorem suam, soror mea haec.

Rectius : de Sara, uxore sua. In אִשְׁתּוֹ littera ׀ abundat; nam requiritur modo Chirek parvum sub א.

VII. ibid. versu 4. וְהִיא בְעֵלָהּ בְּעַלָּהּ et ipsa maritata marito.

VIII. ibid. v. 12. Soror mea, filia patris mei, ipsa. אַחְתִּי

כַּת-אָבִי הִיא
מִן הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל-אָרֶץ טוֹבָה

E terra ipsa (hac) ad terram bonam.

Poterat sine multo labore plura huiusmodi loca passim conquisivisse, v. g. Gen. XXXV, 20. c. XXXIIX, 1. Lev. XX, 6. Deut. I, 9. c. III, 12. 18. 23. c. V, 5. c. XIV, 28. c. XVII, 5. Cap. XXI, 3. 6. &c. sed quid inde lucratur? Equidem fati confidenter infert:

Ex his textibus citatis clare ad oculum patet, quod הִיא generis masculini sumatur pro הִיא.

Sed illud est, quod merito negamus & pernegamus; non enim הִיא generis masculini, sed הִיא generis feminini

(posito ׀ loco ׀) accipitur in allegatis textibus pro הִיא, quia semper talia nomina respicit, quae feminini sunt generis, ut inspectio docebit. Subtilius forte intulisset, הִיא olim fuisse Generis Communis, pro sermonis Contextione explicandum; aut h. l. esse Gen. Mascul. ob rationes mox indicandas. Tale quid iam suboluit SPI-NOZAE, in Grammat. coll. DANZ. Literat. C. IV. §. 36. Ill. not. h. p. m. 320.

Si ergo in his textibus id fieri liceat, occur non in versu decimo quinto, cap. 3. Genes.

Qui voluerit animum advertere, rationem facile capiet. Ibi pronomem merito sequitur genus nominum; at hic nomen וְרַע, quod loco subiecti proximi, vel immediate praecedentis stare, nemo temere negauerit, est masculinum, cui etiam verbum in masculino genere שׁוֹפֵךְ cum suffixo consimilis generis, תְּשׁוּפְנוּ, responderet, ad-

eoque pronomen separatum ⲛⲟⲩⲟⲩⲟⲩⲟⲩⲟⲩ , aliter intelligi non potest, quam in sensu masculino, reddique necessario debet: Ipse (np. Messias) vel juxta genus latini vocabuli, *semen*, per neutrum, illud: illud (ipsum uidelicet semen,) conteret tibi caput, ut innuat victoria Christi patientis & morientis contra serpentem infernalem, Diabolum, pro redimendis ab eius tyrannide hominibus, lapsis per Adamum, &c.

Bene igitur in uulgata nostra Hieronymus legit: ipsa conteret:

Imo pessime sic legit, quicumque versionem illam adornavit, & parum abest a blasphemia, dum sine omni causa et iure *mulieri* uendicat atque tribuit, quod tantummodo *Semini mulieris* h. e. Christo, humani generis unico saluatori, non *Mariae*, ceterum omni laude ac honore dignissimae, DEVS pater ipse, per connexionis rationem, luculenter adscribit atque vindicat. Cum vero doctus aduersarius Hieronymum haud obscure uulgatae uersionis autorem agnoscat, rem incertam statuit. Non enim desunt eruditissimi uiri, qui DIVVM illum, cuius filius purus admodum, elegans & tersus fuit, dictam versionem, saepius barbaram, & innumeris fere mendis scatentem, (uid. Calou. critic S. p. 334. Pfeiffer. Crit. S. p. 328. Leusden. Philol. Mixt. p. 8. Sauberti palaestr. Theol. Phil. p. 350. &c.) haud concinnasse, rationibus nequaquam spernendis contendunt, aut saltem fatentur, etiam inter ipsos pontificios, e. g. Santes Pagninus, Lindanus, Stapulensis (in praefat. comment. in Epist. Paul. in quiens: omnes, qui incolumi pollent iudicio, negant hanc editionem esse Hieronymi; nam Hieronymus eam redarguit & damnat, et autorem eius saepe vellicat, et inficitiae accusat, ita opus nominat, ut alienum; ita interpretem eius redarguit, ut alium. Est igitur caput Pertinax, quisquis aliter statuerit.) Joh. Reuchlinus, Laurentius Valla, Driedo Sixtus Senensis, Erasmus &c. vid. Gerhard. Exeges. Loc. Prim. de script. S. cap. XXIV, sect. V. p. m, 562. lqq. ubi hanc pugnam feliciter depugnavit.

Si

Si uero hic ex Hunnio, Lutherano, aut Iunio et Wiltackero, Calvinistis, Dominatio sua aliquid uellet obiiicere, remitto eam ad Gregori defensum Bellarminum, ubi fufce et folide, in Tomo suo primo, agit contra praefatos auctores. Nequeo enim hodie, propter angustias temporis, ex libris multa conscribere.

Neque uidetur opus, illos aliosque peruolutare libros, cum ueritas diuina per se facile triumphet, certantibusque otium faciat, interius conuincendo, nisi quidem malitiose ponant obicem.

Neque obstat, quod aliqui ex Catholicis legerint ipse, pro ipsa. Cum enim hi non uulgatae Auctores sint, eos in hac arena non admittimus.

Hic subodoratur animus uasri non minus ac eraditi Loiolitae, nos ad uiros doctissimos, etiam ex ipsis pontificiis, & curiae Romanae basiatoribus, provocare fidenter posse, dum illorum non pauci manus ultro dederunt in hac controversia, ueramque lectionem nobiscum agnouerunt; quamobrem, ut obiectionem antevertat, et uiam praecoccupet, eos uel ideo contemnit, quia uulgatae non sunt auctores. Verum, qualis haec argumentandi ratio? Num contra uulgatae mendas nemini uel hiscere, uel mullitare licet, ideo tantum, quod eius non sit Auctor? Ita quidem actum erit, de Eminentissimo Cardinali, Palavicinio, qui contra P. Paulum declarat, Concilii Tridentini Antifites decreto suo uulgatam editionem ab omnibus mendis non regurgasse, cum adhuc castigari possit, imo & alia interpretatio accuratior haberi possit. Actum erit de Guil. Lindano, qui errores in ea animaduertit, quos non in librariorum tantum, sed & in ipsum interpretem regerit; actum erit de Petro Lompezio, Hispano Theologo, qui in libro de Concordia sacrarum editionum, Hebr. et graecae LXX. cum uulgata, non diffitetur, in hac naevos adhuc supereffe; actum erit de Francisco Iulio Brugenfi, qui in epistola dedicatoria, quam praemisit notationibus suis in Biblia, sic loquitur: quod nobis ob-

B 3

iectant.

lectant alii, cum uetus editio latina a Tridentino Concilio probata, atque authentica probata sit, nulla amplius opus esse castigatione, ridiculum profus est. Neque n. concilium editionis huius exemplaria errorum expertia esse iudicauit; actum erit de correctionibus, quas diuersis temporibus, iussu Sixti V. & Clementis IX. pontificum accuratae sunt. Deinceps nondum euictum dedit aduersarius, auctorem uulgatae uersionis in loco quaestionis, posuisse femininum, ipsa; quando quidem in multis olim codicibus, iisque haud contemnendis, lectum fuit ipse; prout lubens fatetur doctissimus Auctor Disquisitionum Criticarum, de uariis Bibliorum Editionibus, A. 1684. Londini editarum, qui dubio procul est Richardus Simonius, annotante B. Serpilio, in personalibus Esrae, p. 225. vid. Placcii Theatr. Anonym. p. 104. sq. nam etsi Vulgatae ceterum patrocinetur, tamen candide scribit, c. IX. p. 53. Mosorethica quidem lectio eo probabilior uidetur, quod in multis latini Interpretis codicibus, et quidem bonae notae, alias exstiterit ipse, non uero ipsa, ut in hodiernis: sed non statim damnanda erat ista lectio, ipsa, quod a Contextu Masorethico dissentiat. (En frigidam defensionem, quae nostram ueramque sententiam non labefactat, sed confirmat potius!) fieri enim poterat, ut latinus Interpres in suo codice haberet מִן, ipsa; quia in scribendo hoc pronomine facilis fuit scribarum lapsus. NB.

Quid quod ipsi Confessionis Augustanae aut reformationis amatores in suis grammaticis admittant, מִן posse poni pro מִן

De מִן uerum est, non de מִן

In D. Marthiae Wasmuthi Hebraismo restituto, et ab Opitio edito Lipsiae et Francofurti etc. c. 4. fol. 70. ita legitur: pro מִן semper in pentateucho est מִן, exceptis tantum XI. Locis, in quibus est מִן.

Ita uero in fraudem puncta hic omittuntur; nam celeberr. Wasmuthus, (felicissimus ille Linguae Hebraeae & Diuinae

uinae Accentuationis restitutor, ut passim audit merito suo,) dicit: pro אִיִּי esse אִיִּי, non vero אִיִּי, de quo nunc disceptatur. Conf. Opitii Atrium Linguae S. Edit. IX. p. 50. ubi eadem e Wasmutho repetuntur. Equidem in Codice Bibliorum interlineari, apud CHRISTOPHOR. PLANTINVM A. 1572. excuso, pro אִיִּי ipse, in gratiam uersionis uulgatae אִיִּי ipsa, ut typo exscriberetur, curatum fuit: quae corruptela insigni sphalmate typographico aucta insuper, אִיִּי pro אִיִּי in lucem prodit; sed in secunda Editione A. 1584. uera lectio restituta, & masculinum אִיִּי expresse positum. Vid. GLASSII Philol. S. lib. I. Tract. I. p. 3. seq.

Hoc idem habet Altingus, in suis fundamentis punctationis linguae sanctae, quae est editio sexta a Georgio Othone edita, Francofurti, 1701. in Sectione sexta fol. 151. eius uerba sunt sequentia: Huc quoque pertinet, quod interdum scribitur אִיִּי pro אִיִּי I. Reg. 17. v. 15.

Hic iterum subdole אִיִּי pro אִיִּי ponitur, ut strophae multiplicentur.

Et uicissim אִיִּי pro אִיִּי Gen. 3. 12. (quomodo semper scribitur in pentateucho, undecim locis exceptis.)

Buxtorff. in suo thesauro Grammat. edit. Basil. 1615. cap. 11. fol. 93. habet haec uerba: אִיִּי saepissime etiam scribitur אִיִּי per ו in medio. Ecce quid clarius?

Addere potuisset, ex Euangelicis, uetustissimum Grammaticum, IOHANNEM AVENARIUM, qui in grammaticae ebraicae parte Tertia, Vitemb. A. 1575. in 8. edita, § 50. seqq. recenset uoces, ubi ו in medio scriptum legitur, et tandem p. 554. addit, Item אִיִּי pro אִיִּי ipsa, reperitur plerumque coniunctum cum אָרֶץ terra, אֲנִשׁ animas, וּמִיִּי uicissitudo, מָוֶן tempus &c. sed quid tum? Ego

sane mirari satis non possum atque demirari temeritatem & impudentiam (rei grauitas hic duriusculam uocem extorqueri invito,) docti ceteroquin uiri, qui uel seripcionis corruptione, uel rei prorsus indubiae, nobisque ne mini-

mu

mum quidem aduersantis allegatione, fucum parenti meo
facere, quasi fungus hic esset, totus allaborauit.

Videt proinde sua Dominatio, illud nequaquam subsi-
stere, quod nuper ad me placuit scribere, nimirum : pro-
nomen masculinum איה nequaquam posse per femininum,
ipta, exprimi.

At uero huius asserti contrarium tantum abest, ut per antecede-
ntes rationes firmatum sit, ut potius illud adhuc firmo
stare talo subinde fortius persuadamur.

Quid? pro nobis pugnent ipsi Masorethae, qui in mar-
gine Keri uktif ponunt, alia scriptio, alia lectio.

Fallitur iterum Pater Ignatianus et rectiora potuisset edoceri,
si uoluisset, a Rich. Simonio, quem ante iam laudauimus,
l. c. nempe Disquis. crit. C. IIX. p. 53. Ubi fatetur, quod
in editis contextus hebraei codicibus non legatur איה
ipsa sed איה ipse, uel ipsum. Hic scribitur, inquit Six-
tinus Amama (in Anti-Barb.) איה non uero איה, nec
locus hic a Mosorethis notatus est: quasi uero (Simo-
nius pergit) codicum omnium recensio a Masorethis fa-
cta fuisset. Masorethica quidem lectio eo probabilior
videtur, quod in multis latini Interpretis codicibus, &
quidem bonae notae, alias exstiterit: ipse, non uero,
ipsa, ut in hodiernis, &c. ut supra iam adduximus.

Nec obstat, quod uerbum איה coneret, sit mascu-
linum, quia uidetur Moyses studiose miscuisse masculi-
num cum pronomine feminino, ut indicaret, Deiparam
non per se, sed per filium superaturam esse serpentem.

En κακὰ ὀφθαλμοῦ, quibus vir doctus uulneratam sanare causam
allaborat, & glaucoma nobis obiicere! sed cum hic IE-
SV CHRISTI, saluatoris et Mediatoris inter DEVM et
hominem unici, 1. Tim. II, 5. honor in discrimen addu-
catur, et opus redemptionis magis quasi matri Deiparae,
quam filio Θεοῦ γεννητῆρος tribuatur, dum illa tantum non ut
causa principalis, hic v. tanquam organica modo, uel
ministerialis introducitur, non possumus non etiam at-
que etiam contradicere tam in congruis loquendi modis,
qui

qui falso profus, ut iam satis apparuit, supposito superstruuntur (quasi pronomen femininum in textu Mofaico misceret, cum uerbo masculino.) Scripserunt quidem et alii, B. Virginem serpenti caput contriuisse, u. g. Bonifacius, Iesuita, tum et Bessaeus, Regius in Gallia concionator, locis a magni nominis Theologo, D. D. F. F. Mayero, citatis, in denen Krlegen des Herrn / p. 515. et 525. Nec non Seb. Fabricius, cuius Distichon:

Tu caput inferni fregisti Sola draconis,
Virgineo calcans dira uenena pede.

Legitur in libro de anno Jubilaeo, Anno 1599. Venetiis impresso, cuius Auctor erat Rutlius Benzouius Romanus, Episcopus Lauretanus et Recanatenensis, dedicans illum Pontifici Max. Clementi Octavo. Quid? quod ipse BERNHARDVS uulgata uersione deceptus scripserit: Maria abstulit opproprium matris Euae, et Patri pro Matre satisfecit, quod promittitur Gen. III. ipsa contet. cui seruanda est uictoria, nisi Mariae? Hom. 2. uid. GLASSII Phil. S. Lib. I. Tract. I. p. 3. Sed tantum adest, ut scripturae testimoniis illud probare queant, ut potius ubique sacrae doceant paginae, solum filium DEI I. C. pro nobis meritorie passum & mortuum, diabolum uicisse, regnum eius destruxisse, & nos a tyrannide huius infensissimi hostis redemptos libertati uindicasse. uid. 1. Tim. II, 5. 6. Rom. III, 24. 25. c. V, 8. sqq. c. IIX. 32. 33. 34. Gal. III, 13. Eph. I, 7. c. V, 2. Col. I, 13. 14. c. II, 14. 15. 1. Petr. III, 21. 24. 1. Joh. III, 8. &c.

Et aliunde quoque frequens est Anallage

Scribere uoluit Enallage.

similis, uti Imo Gen. 2, 23. **אשר יקרא** uocabitur uirago, nunquid hic uerbum est in genere masculino?

Hic 1.) uitiose posuit **אשר** pro **אשה** 2.) **יקרא** sumitur non

tam passiuè; quam impersonaliter, man wird nennē, oder sagen, ut ad uirum nominaturum ita magis, quam ad mulierem nominandam respiciatur. uid. Michaelis Erleich

C

Nichtete Hebraeische Grammatic, edit. 1708. p. 106. vel 3.)
subintelligitur **ש** masculini generis: **יקרא** uocabitur

(scil. שמה nomen eius) **אשה**, uirago, ut Jud. XI, 39.
ubi legitur: **והיה הק** et subintelligitur, **הקליבה**. uel 4.)

ob excellentiam Originis, e uiro, **אשה** (generis femin.)
iungitur cum masc. **יקרא**, ita tamen, ut mox iterum fe-
mininum sequatur: **כימאיש לקחה זאת**. unde pruden-
dens quisque lector facile iudicabit, enallagen illam, si
vel maxime concedatur, ob diuersam plane rationem, ue-
ritati adhuc assertae nihil praeiudicare.

II. Ruth. I, 8. **כאשר עשיתם עם המתים**, quemadmo-
dum fecistis cum mortuis NB. **עשיתם** fecistis, hoc est, in
masculino, pro feminino.

Ad hoc exemplum notissimum nihil regerimus, nisi obserua-
tionem Wasmuthianam, quae in Opitii atrio Linguae
sanctae, edit. 9. p. 73. his uerbis occurrit: Datur saepe di-
fcrepantia generis, honoris & laudis uel exaggerendae rei
ergo, Masc. pro femin. et contra uituperii et contemptus,
uel et minuendae rei ergo Femin. pro Masc. usurpatur. Sic
Ruth. 1, 8. Noominuribus suis: faciat Dominus **עמכם**

(Masculin.) uobiscum, uti uos **עשיתם** (Masc.) fecistis
cum mortuis. Contra Ez. XXXIII. 26. De uiris effemi-
natis: **עשיתן תועבה** fecistis (quasi mulieres) abomi-
nationem. Inde uero quam nihil omnino lucratus ad-
uersarius, dictu ne quidem opus erit; nam circumstan-
tiae uariant rem & uerba.

III. et IV. talia exempla inuenientur praeterea, Esth. I, v. 20.
Eccl. 12, v. 5.

Priori loco uerbum masculinum **יתנו** iungitur cum nomine
fem. **נשים**; quia mulieres adhuc dominatum in maritos
affectauerant; e posteriori v. non uideo, quid praefidii
uoluerit exsculpere clarissimus uir, cum nihil huc fa-
ciens ibi reperiat. Imo, si uel centum enallages ex-
empla

empla possent allegari, nihil tamen ad evertendam sententiae nostrae veritatem conferrent; non enim quaeritur: quid alibi fiat? sed quid, in praesenti, per subiecti praedicatque rationem, obtineat?

Inde rursus patet, quod Dominationis huae uerba iterato non subsistant: sunt autem illa sequentia. Es heist ja nicht ךַדְּוֹן sie wird zertreten / sondern ךַדְּוֹ der wird dir zertreten / ic. Si enim hoc subsisteret, cur in allegatis locis contrarium inuenitur?

Subsistunt utique parentis verba, per fundamenta cum grammatica, tum theologica; nec allegatorum exemplorum ratio sic habet, ut ueritati soli meridiano clarius illucescenti derogare queant: talia namque sunt subiecta, qualia permittuntur a suis praedicatis. Ibi satis aperte de sexu sequiori haec et illa, per masculinum uerbum, enunciantur; sed in praesenti loco, caput serpentis infernalis conterere, non ad Mariam $\psi\lambda\lambda\delta\upsilon\sigma\omega\pi\iota\eta$, sed ad solum Christum $\delta\epsilon\delta\upsilon\sigma\omega\pi\iota\eta$, procul omni dubio, spectat. Huius rei tam certi sumus e verbo DEI, quam qui certissimi.

Manet itaque inconeussa nostra, in praesenti, Doctissimae huae Dominationis (Dominationi) data propositio: Bene habere nostram uulgatam, dum dicit; ipsa conteret.

Sed pessime habere uulgatam, ut in multis aliis, ita hoc etiam in passu, iam supra, uel ipso pontificiorum calculo satis superque demonstratum fuit; unde nihil addendum restat.

Possent hic allegare Hebraicam syntaxin, quae non lemel asserit, masculinum cum feminino posse poni;

Hoc suo modo nunquam inficiamur.

Quod uero hic in textu allegato ita ponatur,

id negamus atque pernegamus.

Singularem, (ut iam supra annotaui,) in beatissima hac Virgine Spiritus Sanctus excellentiam significare uoluit, quam dum ad mille mortes (Das t  m auf die Prob an) defendere paratus sum,

C 1

Quid

Quid si uerbis respondisset animus, ut apud Cornelium a Lapide, qui martyrium aliquando uehementer optauit, sed, oblata occasione, studiosius effugisse legitur. Nobis Maria, Beatissima sanctissimaque Virgo, iuxta salutio-
nem angelicam, est *αγγελικὴν καὶ ἱεροποιήν*, Luc. I, 28. Luc. I, 28. hunc honorem ei nunquam non habemus, et merito uindicamus; ita quidem, ut mortem potius optetere, quam laudibus et dignitati Deiparae uel minimum, ullo modo, detractum uelimus. Ne tamen *ἴα ἀψίχα* ueneremur illam cum pontificiis, religio-
ne prohibemur.

Incidit mihi percommode, quod nuper in Hebraico Interprete super Ieremiam legi, est autem sequens: Haec duo nomina **ישו ומרים** apud Hebraeos, ratione arithmetica, ascendunt ad numerum **כרית**, quod idem est, ac pactum. Nam **ישו ומרים** continent DCXII. enim continet X. ש. CCC. 7. 6. et sic Iesus, **ישו** continet CCCVI.

Scribere debuisset CCCXVI.

Iterum **י**. continet 6. **מ**. XL. **ך**. CC. **י**. X. **מ**. 40. et sic **ומרים** et Maria, hoc est, **ישו ומרים** continent apud Hebraeos DCXII. Hunc eundem numerum continet apud eos **כרית**, pactum. Cuius quidem numeri non uulgaris mentio fit in Cabala.

Utinam Vir doctus Interpretem Hebraeum super Ieremiam, ipsumque Prophetam locum, ad quem digitum intendit, allegasset; nam illum nos diuinando forte non satis adhuc assequimur. De lasu Cabbalistico, quo uocabula **כרית** et **ישו ומרים**, numerum eundem, nimirum DCXII. continent, ita sentio: quod si tantum innuere uelit eius inuentor, in semine mulieris benedicto, foetus diuinum iniri, uel Virginem Mariam peperisse Saluatorem Immanuel, tunc bene se habere omnia; sed si tanquam causas in negotio salutis meritorio socias coniungere Iesum et Mariam praesumat, nequaquam ferri posse. Nam eo respectu potius ad uocabula **ישו ומרים** dicen-

dicendum erit: יָבִיטָר (quae vox etiam anthmericè DCXII. comprehendit,) h. e. plane dissecabit atque diuidet, quia non par est, Iesum et Mariam hic iungi, siquidem ipse testatur: פורה דרכתו לכרי ומעמ'ים אין איש אדוי
 h. e. torcular calcaui solus, et ex gentibus nemo fuit mecum, Esa. LXIII, 3. Adeoque Saluator optimus, calcauit torcular omnino et unice solus, *μονοτάλης*, ut Symmachus apud Iustinum, Dial. cum Tryph. reddidit, sine ullo parastata, *συνεργῶ*, aut auxiliatore, uel auxiliatrice, quibuscunque. Cur igitur Mariam ei iungunt? Equidem in mariali, Ao. 1497. Argentor. per Marchinum Simium edito L. l. c. 3. fol. 13. fac. 6. sequentia uerba leguntur: Ad ultimum fuit Dominus cum ea, et ipsa cum Domino, in eodem labore, et in eodem opere redemptionis; Mater redemptionis, Mater misericordiae, adiuuauit patrem misericordiarum in opere nostrae salutis, unde praedictum est de prima muliere: Faciamus ei adiutorium; quid ergo est, quod Dominus dicit Esa. 63.: Torcular calcaui, et de fratribus non fuit vir mecum? Verum est, Domine, quod non fuit vir tecum, sed mulier, Domine, tecum est; at cui non patet uiolenta Textus deprauatio? Ut enim fortius neget Christus, quenquam sibi adfuisse, addit emphaseos causa: non fuit quisquam (neque vir neque femina, h. e. plane nemo) de populis mecum; et mox subiungit, quale hoc torcular sit, nempe non uuarum, sed hostium. Unde pergit: Calcaui eos in furore meo, et conculcaui eos in ira mea, et aspersus est sanguis eorum super uestimenta mea. Conculcationis autem uoce utitur, quia respicit primam promissionem de contritione capitis serpentini, Gen. III, 15. tum quia victores solebant hostes deuictos pedibus conculcare non secus, ac racemi a uinatore in torculari conculcantur, vid. Jos. X, 22. seqq. Sic igitur hostes, Satanam mortem & peccatum uicit Christus, ut prorsus conculcaverit, & plenam de illis victoriam reportauerit.

taverit, ideoque solus, (NB. solus,) Maria virgine nihil quicquam adiuvante. Vide Quenstaedium, ex Varenio & Calouio, haec obseruantem, in System. P. III. c. III. Membr. II. Thes. 28. p. m. 226. et adde Disputationem integram de Proteuang. contra Jac. Gord. Huntlaeum, in Glassii Philol. Lib. IV. Traët. III. p. 1395. fqq.

Quare si Iudaeos docere uelimus Mariae Matris Messiae excellentiam, hanc, praeter innumera alia Scripturae loca, Cabalisticam obseruantiam iis ostendimus.

Eiusmodi quidem obseruationes Cabalisticae saepius ad illustrandum belle faciunt, sed nihil solide probant et euincunt, quia per alias consimiles, at plane contrarias, cludi facile possunt, v. g. Verpus hic regeret tibi verba: שׁוּרֵי מִימִי, h. e. cane uitium meum: eundem numerum DCCXII. continere, quem nomina מִימִי וְשׁוּרֵי מִימִי dederunt. Unde doctissimus pater Ignatianus argumento tam ficulneo, contra parentem meum, superfedere potuisset, nisi strophas amasset.

Inueniet illa loca et testimonia de Beatissimae huius Virginis excellentia

Quam intra ueritatis cancellos nunquam negauimus, nec negabimus unquam,

Immaculata conceptione, &c.

de hac transigendum ante cum Dominicis eam impugnantibus, quam nobis occinatur, nulla, quae rigidum examen sustinere queat, ratione demonstrata, sed iure meritoque, nec non facili negotio, conuellenda. vid. Mayeri supra laudati *Kriegs des Herrn*, p. 236. fqq.

Dominatio sua in Lib. 7. Galatini, ad quem dum Dominationem suam remitto, excusabit me intuitu angustiae temporis.

Non opus erat excusatione, licet optimus parens meus Galatinum ad manus non habuerit; nam eiusmodi iustibus ingenii, qui nihil probant, nisi forte *אל' הדיקון*, adversus Iudaeos, qui quidem illis delectantur, sine damno, facile

facile caremus. Evolventibus interim P. Galatini, pof-
tentofii plagiarium, de arcanis Catholicae veritatis librum
VII. nihil occurrit, præter *υβγαντιν παρτιρανα*, de Maria
ante Adamum creata, in originali peccato non conci-
pienda, menstruum fluxum non paffa, post mortem fla-
tim refuscitata, una cum Filio in coelum empyreum af-
fumpta, ad dexteram Filii Sedente, et gloriofiffime re-
gnante. Quae recitaffe, eff refutaffe.

Si tamen ulterius requifitus fuero, ad honorem DEI pa-
tae defendendum, ecce me! unicum enim id gaudium
meum eff, fi digneris me, laudare te, virgo facrata, &c.

Nellemus eiusmodi defenforem, qui fupra modum laudando
honori benedictae DEI parae magis detrahit, quam ueli-
ficatur, et dum diuinas partes matri vindicat, in filium
δελν δερωου iniurius euadit. Nos quidem merito luben-
tesque honoramus etiam, ac beatam depraedicamus omni
tempore Mariam, Luc. 1, 48. attamen unicum noftrum
gaudium in laudibus eius non adeo cum Iefuita reponi-
mus, ut obliuifcamur laudum diuinarum, quae praecipue
tamen et fuper omnia nobis incumbunt; unde cum va-
te facro potius ingemifcamus: Benedicam Domino
omni tempore, femper laus eius in ore meo, Pfalm.
XXXIV, 1.

Caetera, quae Dominationi fuae infinuare uolui, adie-
cta epiftola docebit.

quae nimirum fupra legitur.

NB. In allegatis textibus accentus nonnunquam (imo
illos femper) et puncta omiffi, fi enim peritioribus fcribatũr,
puncta faepe omittuntur.

Hoc uel finẽ eius mentione conftabat.

Quod fiv. et hoc in me defideretur, non deero petitioni.

En liberalitatem haud neceffariam!

□ in □ *מרי* eff ideo claufum, quia uerbum hoc hic
folum fcribitur, fi enim iuxta Ieremiam fcriberetur in con-
textu orationis, non claufum, fed apertum foret, et fic con-
ftituit,

stituit numerum 40. alium vero numerum constituit, si sit clausum.

Confuse! Nam in textu Ieremiae est מרום sed in Gematria est מרים scribendum. Quia □ est nota 600.

Quia locus Ieremiae non allegatur, sine animadversione transmittere possemus, ut ut forte non minus, ac re-liqua, strictionem aliquam requirat, vel mereatur. Quum uero ad Galatinum l.c. cap. 18. nos remiserit, ubi citantur uerba: מרום מראשון: *quod sequitur* fundamenti loco supponit, uerum etiam מרום in מרים vel מרים nimis artificiose transformat, & nihil profus agit. Vid. Ierem. 17, 12.

Atque his ipsis colophonem litteris imposuit doctissimus Pater Ignatianus, quem satis praematuris concessisse non immerito dolemus, ob varias animi dotes, & modestiam praecipue singularemque docilitatem, quae spem facere poterat, eum argumentorum ponderibus conuictum, ueritati tandem locum fuisse relicturum.

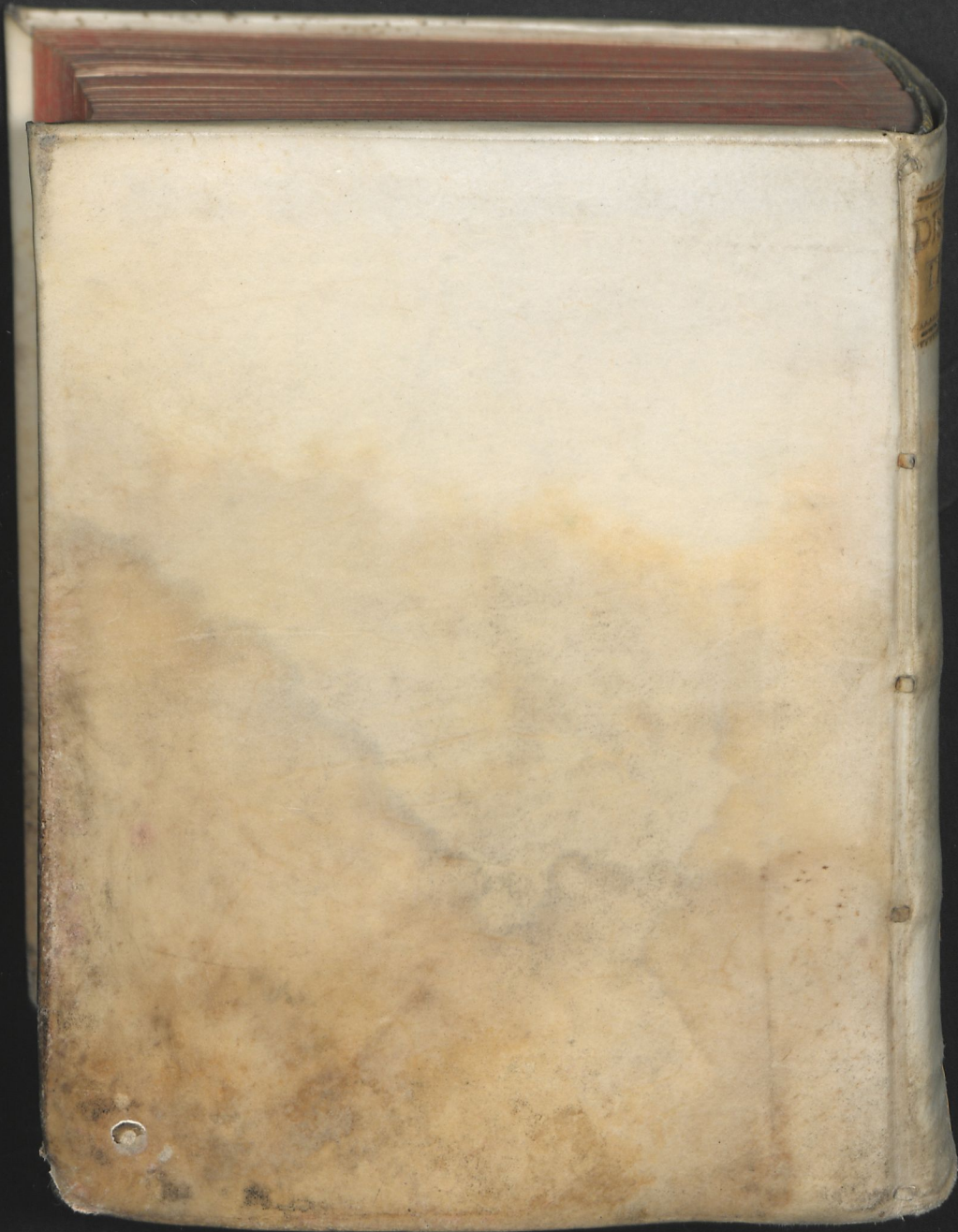
להוא שמה די אלהא מברך מן עלמא ועד עלמא

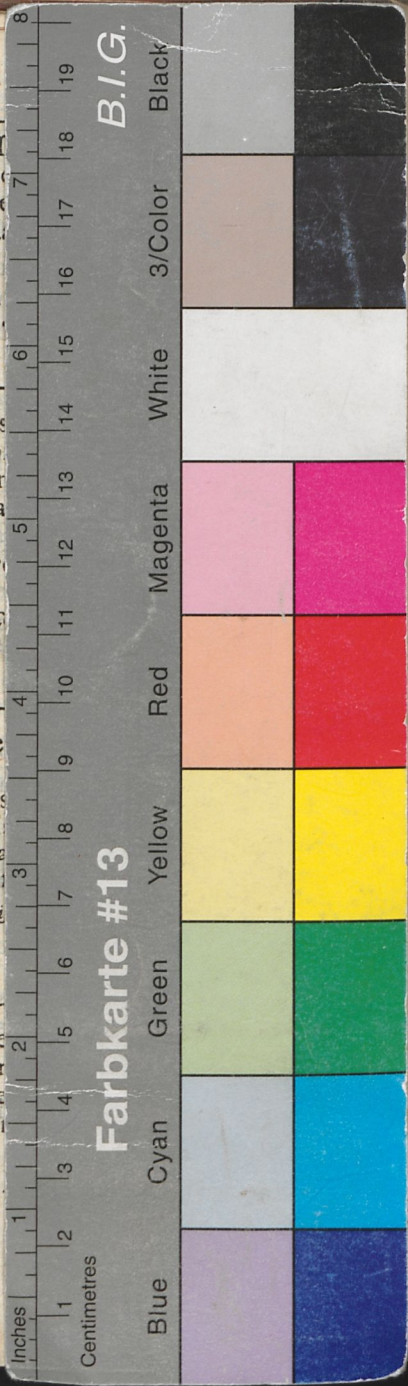

עמ 33

01 A 6623

ULB Halle
002 934 213
ULB Sachsen-Anhalt
Ausgaben 3
Datum: 2008

כד
PARTICVLAM HISTORICAE THEOLOGIAE
H. E.

PROTEVANGELIVM PARADISIACVM

GENES. III. 15.
A STROPHIS ET PERVERSIONIBVS DO-
CTI CVIVSDAM PATRIS IGNATIANI
VINDICATVM

PRAESIDE

DOMINO

IOH. BALTAS. BERNHOLDO

SS. THEOL. DOCT. ET PROF. PVBL. PRIM.
H. T. TERTIVM DECANO NEC NON ECCLE-
SIAE ALTORFINAE ANTIST.

PATRONO AC PRAECEPTORE SVO
AETERNVM VENERANDO

DIE XVII SEPTEMBR. A. E. C. MDCCCXXXII.

AD DISPVTANDVM EXERCITII CAVSSA
PROPONIT

AVCTOR ET RESPONDENS

GEORGIVS LAVRENT. GOTTLIEB
REIZIVS

MARCOBREITA FRANCVS.

ALTORFII

LITERIS IODOCI GVILIELMI KOHLESII ACAD. TYPOGR.